

Prostitution

– set fra et vinterkoldt Danmark

AF MARIE BRUVIK HEINSKOU

Vinteren sætter sit præg på Danmark i øjeblikket – det er mørkt og iskoldt – og også klimaet for at debattere prostitution synes at ligge godt under frysepunktet. Det ses blandt andet i nogle spejlglatte og entydige positioner og en manglende indholdsbaseeret diskussion. Seneste eksempel herpå udspillede sig i dagbladet Information efter en prostitutionskonference, der blev afholdt på Københavns Universitet den 1.-2. december 2008. Her blev de internationale oplægsholdere og de danske eksperter, der deltog i konferencen på forhånd dæmoniseret og dømt ude, uden at indholdet af og perspektiverne fra konferencen efterfølgende blev diskuteret (Bagge 2008, Bagge og Bæk 2008). Indholdet på konferencen havde ellers været oplagt at reflektere over, for det var interessante diskussioner, der udspillede sig. Jeg selv deltog i et panel sammen med Mette Grimstrup (cand.mag, feminist, aktivist) og Cecilie Lolk Hjort (sexarbejder, blogger, forfatter) omkring 'Køn, ligestilling, under-

ESSAY

trykkelse og moral’, og vores forskellige standpunkter og refleksioner affødte lidenskabelige diskussioner omkring seksualitet og kapitalisme og spørgsmål om og diskussioner af feminisms legitimitet. Yderligere blev en række af de kvinde- og mandesyn, som udfolder sig i debatten omkring prostitution problematiseret og debatteret. På den måde var det et tankevækkende forum – og en udfordrende blanding af praktikere og teoretikere, som udgjorde konferencens deltageresker.

Når man som sociolog udfolder teoretiske betragtninger over empiriske observationer kan et broget publikum være lidt af en udfordring – det syntes jeg i hvert fald, at det var. Og det affødte efterfølgende også en række refleksioner hos mig over, hvordan erfaringer i praksis kan forenes med en teoretisk tilgang og ikke blot bliver to uforenelige perspektiver, der taler hvert sit sprog.

I det følgende vil jeg i en mindre omskrevet form forsøge at formidle nogle af de pointer, som jeg fremhævede på konferencen og forbinde disse med refleksioner over koblingen mellem teori og praksis. Refleksionerne udspringer således både af mine oplevelser på konferencen, men også af et ønske om at overveje, hvordan vi fremover kan skabe et konstruktivt grundlag for at diskutere de sociale processer, hvorunder seksualitet, eller de der arbejder med sex, generelt konstrueres og erfares. Ligeledes vil jeg gøre et forsøg på at ‘generobre’ begrebet feminisme fra en uafklaret grå masse af argumenter. Først og fremmest ønsker jeg at betone muligheden af flere feminisme og dermed tage højde for, at begrebet nu og her anvendes af polyfone stemmer, som ikke nødvendigvis indgår i tålelig harmoni med hinanden.

LÆNGSLER EFTER KÆRLIGHED, INTIMITET OG ET LIV UDEN KAPITALISME

Hvorfor er debatten om prostitution mon så fastfrossen lige nu? Ud over angsten for

de kapitalistiske markedsmekanismer, som infiltrerer stort set alle områder af vores liv – privat og offentligt – så peger noget også i retning af et stigende fokus på tabet af ‘ægte’ intimitet. Tøger Seidenfaden (redaktør på Politiken, meningsdanner og selvudråbt feminist) er et glimrende eksempel på intimitetsbekymringen. Han siger på hjemmesiden www.tagstillingmand.dk:¹ “Jeg støtter et forbud mod sexkøb, fordi det er og bliver grotesk, at man skal kunne tvinge andre mennesker til falsk intimitet via pengenes magt”.

Stopper man op og ser på den gængse problematisering af intimitet, kan man ifølge den hollandske sociolog Cas Wouters observere, hvorledes kravet om ‘ægte’ intimitet er blevet fremtrædende samtidigt med, at krop, nøgenhed og sex er blevet tiltagende synligt i medierne. I forhåbningen om at fastholde en naturlig fysisk og harmonisk opmærksomhed for både krop og menneske i en intim relation forsøger (reaktionære) kræfter at fastholde denne. Men den ene længsel forudsættes af den anden – som en særlig ambivalens og modsætning. Og ifølge Wouters “kan det kun bemestres gennem en legende balancegang” (Wouters 2004: 160).

Den væsentlige pointe her er, at samfundsmæssige forandringer – her for eksempel den mediebarne eksponering af kroppe og seksualitet – kan give god grobund for paranoia og en eksistentiel længsel efter mere kontrol, efter mere intimitet, efter rene følelser og helt klare retningslinjer for godt og ondt. Løsningen ligger dog ikke åbenlyst i forbudet og i fortrængningen af seksualiteter og seksualiteternes virksomme skyggespil, men i en bemestring af modsætninger og ambivalenser, som en ‘slags senmoderne balancegang mellem risiko og chance’ (Heinskou 2007). Sociologen Zygmunt Bauman supplerer hertil:

“Det seksuelle spøgelse hjem søger nu firma-kontorer og universiteters seminarrum. Ethvert smil, blik eller ord gemmer på en trus-

sel. Det overordnede resultat er en tiltagende udpining af mellem menneskelige relationer [...]”. (Bauman 1998: 217)

Baumans pointe om, at angsten for den seksuelle trussel rent faktisk kan være medproducent af et dårligere og mere opdelt kønsklime er væsentlig. Angsten kan netop medføre en udpining af forholdene mellem kønnene, som ikke er befordrende for nogen. Alligevel er det den angst, der løber forrest i debatten.

MANDELIGHED OG KVINDELIGHED?

På www.tagstillingmand.dk, hører man om en bestemt version af prostitution fra en række prominente mænd, som særligt betoner, hvor sårbare kvinder er for mænds seksualitet, og netop derfor argumenteres der for, at en kriminalisering af prostitution er nødvendig. Her kobles seksualitet entydigt sammen med køn, og billedet, der tegnes, er sort/hvidt og antager nogle enorme afstande mellem mænd og kvinder. Simon Kvamm – en populær dansk pop/rockstjerne – udtaler for eksempel:

“Jeg støtter et forbud mod sexkøb, fordi så vidt jeg kan se, tyder alt på, at samfundet ikke nødvendigvis har godt af, at vi mænds seksualdrift bliver forvaltet efter vores eget (og vores liderligheds) forgodtbefindende” (Simon Kvamm: www.tagstillingmand.dk).

Men hvad er det egentligt for et billede Simon Kvamm i det ovenstående citat tegner af mænd? 1) Simon Kvamm får reduceret sig selv og alle andre mænd til sexmonstre, 2) der har behov for at blive tøjlet af prostitutionsmodstandere 3) eller af staten, 4) for han kan i hvert fald ikke styre sig selv (måske det var bedst bare at spærre ham inde i et bur?)!

Det er ikke blot kvinder, men også mænd, som rammes i debatten omkring prostitution (Kulick 2007). Også mændene mister nuancerne i deres egen seksuelle

selvforståelse. Seksualitet bliver først og fremmest en risiko – seksualitet bliver noget farligt – noget der er svært at tøjle, noget der helst skal bindes til staten for ikke at løbe løbsk – i hvert fald hvis man er mand! Kvinder derimod kommer til at fremstå helt og aldeles modsat mænd. På facebookgruppen 8. marts initiativet skriver en kvinde:²

“Prostitution er vold mod kvinder, blot i en seksuel form. Og prostitution har aldrig været, er ikke og vil aldrig blive frivilligt. Ingen kvinde ønsker sig et job, hvor hun skal have sex med adskillige mænd dagligt. [...] Krop og sjæl kan ikke adskilles. Det sætter varige psykologiske spor i den der har solgt sin krop.”

Også her tegnes et karikeret og meget entydigt billede af selve kvindekønnets seksualitet: 1) Prostitution kan for en kvinde ikke være eller bliver heller aldrig frivilligt 2) Aldrig kan en kvinde tænkes at ville tage penge for sex med flere mænd på en dag 3) Prostitution giver kvinder varige psykologiske spor.

Opstiller man disse stereotype og uforanderlige mande- og kvindebilleder, repeteres en række deterministiske sammenfletninger mellem kønnet og seksualiteten. Men er kvinder fra Venus og mænd fra Mars? Eller kunne det tænkes, at vi alle er kastet i et rum med mange mulige planeter at betræde – heriblandt *også* Mars og Venus? Og kunne det tænkes, at det legitime udfoldelsesrum begrænses, når vi igen og igen bliver fortalt, hvordan kvinder og mænd er væsensforskellige fra hinanden?

I de herskende argumenter for kriminalisering af prostitution forsvinder fortællingerne om mandens selvbeherskelse totalt, ligesom det kvindelige begær usynliggøres. Der er ingen fortællinger om det fantastiske i at have sex – mellem mænd og kvinder, mellem mænd og mænd, kvinder og kvinder, med sig selv – *og også for penge*. Der er ingen fortællinger om selvbestemmelse og

retten til selvejerskab. Og de empiriske eksempler som er fremdraget fastholdes entydigt, som f.eks. på facebookgruppen ‘8. marts’ hvor alle indlæg, der modsagde opbakningen til kriminalisering af prostitution, blev fjernet.

Faktum er dog, at efter at man i Sverige i 1999 vedtog Sexkøbsloven (som kriminaliserer køb af sex), er prostitution blevet mindre synligt i gadebilledet. Det kan selvfølgelig pynte, hvis man synes, at sexarbejdere forstyrrer gadebilledet. Men mens gaderne flottes sig, så er forholdene for sexarbejderne derimod blevet forringet og mere usikre (Socialstyrelsen 2007, Boklund 2007). Erfaringer med kriminalisering fra Sverige viser sig således tvivlsomt positive for sexarbejderne selv (Justits- og Politidepartementet 2004). Flere og flere prostituerede fortæller, at arbejdet med sex hverken er entydigt godt eller ondt (Christensen og Barlach 2004, Alzaga 2007). Flere prostituerede beklager generelt de usikre arbejdsforhold og de ringe arbejdsmæssige rettigheder,³ men desværre er der endnu ikke lavet nogen decideret holdningsundersøgelse blandt prostituerede, som kunne belyse behovet for at give også de prostituerede helt almindelige rettigheder på arbejdsmarkedet. Det kunne f.eks. være retten til dagpenge, faglig organisering, overenskomstbaseret løn og arbejdsskadeerstatninger.

NUANCER OG NYE FORTÆLLESFOR

Når debatten vedrørende prostitution bliver tegnet sort/hvidt, udraderes de nuancer, tvetydigheder og ambivalenser, som ellers ville være konstruktive at få frem i lyset. Det gælder for eksempel også i debattens dikotomisering af normalt og anormalt, raskt og patologisk, intimt og instrumentelt, fremmedgørelse og selvrealisering, undertrykt og myndiggjort. Dikotomier som ikke er helt så entydige i hverdagslivets praksis, som de gøres til i teorien. Hvordan kan vi inkludere fortællinger, som er komplekse og i udgangspunktet udfordrende

for vores (rutine)antagelser om seksualitet og køn. Bronwyn Davies, den australske poststrukturalist og feminist, fremhæver nødvendigheden af nye perspektiver – eller det hun kalder fortællespor – i feminismen således:

“Kvindes ønsker er resultater af kropslig tilføjelse og af metaforer og forståelsesspor, der fanger dem i måder at være/begære på, som de ikke kan undslippe, medmindre de kan genindskrive, vende på hovedet, opfinde og opdage nye fortællespor og dermed bryde de gamle strukturer og gamle diskurser” (Bronwyn Davies: 1999/2007).

Hvis vi skal følge Davies råd⁴ og opdage nye fortællespor bliver det umiddelbart presserende, at finde frem til *det sted*, hvorfra vi kan tillade et konstruktivt blik på seksualitet, og hvorfra vi får mulighed for at erkende køn på nye måder, så nye fortællespor *kan opstå*. Så vi kan *gøre* disse (inkluderende) fortællespor.

FEMINISME OG PRAGMATISME

Mine tanker efter konferencen er gået i en pragmatisk retning i et optimistisk forsøg på at koble pragmatismen med et feministisk projekt. Lad mig først skitsere det pragmatiske udgangspunkt ganske kort.

Den amerikanske pragmatiker John Dewey skriver i bogen *Democracy and Education* (1948) om hvordan tænkning og handling i realiteten blot er to sider af samme sag. Tænkning uden handling er ufrugtbar og handling uden tænkning er ren og skær rutine. I mellem disse yderpunkter ligger det han kalder ‘thoughtful action’, karakteriseret ved “at opdage specifikke forbindelser mellem det, vi gør, og de følger, som bliver resultatet, således at de to bliver kontinuerlige” (Dewey 1948: 152). Det handler således ikke blot om at fortælle anderledes, men også om at forankre denne ændring i forhold til handlerutiner. Deweys væsentligste pointe er, at det handlende

menneske gennemgår en omhyggelig besigtigelse af al tilgængelig information, der kan tjene til at definere og belyse et foreliggende problem, med det formål at gøre handlingen mere præcis og mere konsekvent, fordi den nu er tilpasset en større mængde af kendsgerninger.

Det vi skal tage i betragtning er således ikke et problem om 'hvordan tænker jeg i det hele taget', men om 'hvordan tænker jeg netop her og nu'? Hvilken praksis indgår mine tanker i? Altså ikke hvad er prøven i tænkning i al almindelighed, men hvad gyldiggør og bekræfter denne tænkning? Og netop dette spørgsmål er så ualmindeligt væsentligt – nu og her – i forbindelse med debatten omkring prostitution, og heraf følger en række af spørgsmål. For hvad er egentligt gyldigheden i de tætte universelle koblinger mellem seksualitet og køn, som så ofte kommer til udtryk i debatten omkring prostitution, f.eks. det maskuline sex-monster og den sårbare kvinde? Afspejler denne kobling nogle historiske rutineforestillinger, som afviger fra hverdagslivets konkrete erfaringer? Hvordan forholder det sig egentligt i praksis? Hvordan oplever de, der arbejder med sex *selv* deres arbejde? Og hvilke stemmer bliver de givet? Hvad er det for nogle konstruktioner og handlinger, der understøttes med meget entydige fortællespor? Og kunne vi sigte mod en debat, der tager udgangspunkt i både positive, tvetydige og negative erfaringer *uden* partout at trække på entydige fortællinger om køn og seksualitet?

På konferencen på København Universitet var informationer og hverdagslige erfaringer i vidt omfang til stede og repræsenteret.⁵ I kølvandet herpå blev det påtrængende at reflektere over de kollektive erfaringer, som rent faktisk pegede på muligheden af nye fortællespor om køn og seksualitet, som også bryder med gamle (køns)-strukturer og diskurser.

I god tråd med den pragmatiske tankegang er min pointe, at man ved at tænke gyldigheden og dokumentationen ind som

en afgørende del af den sociale indsats overfor sexarbejdere kan åbne op for muligheden af en mere pragmatisk feminisme, der øjner foranderligheder og forandringer frem for at fastholde en helt bestemt optik. Her ligger kimen til en feminisme, som kontinuerligt rekonstruerer vores viden og finder veje til radikalt at ændre sociale urmeligheder, og hvor feminisme og pragmatisme fungerer som en kreativ kraft, der både kan reagere på og rekonstruere multiple verdener (McKenna 2001). På den måde kan vi revurdere udgangspunktet og åbne for nye ansvarlige fortællinger om køn og seksualitet, hvor de universelle ideer ikke undergraver den hverdagslige erfaring (Dewey 1916, Plummer 1995, Bordo 1987), og hvor et forbud ikke løser de partikulære problemer, vi står med i praksis.

BOKS AF SKYLD OG SKAM

Prostitution er betegnelsen på et stykke arbejde og ikke nødvendigvis udtryk for en seksuel præference.⁶ Det er væsentligt at huske på i diskussionen om prostitution. En anden væsentlig pointe er, at de prostituerede bliver stigmatiserede på basis af den seksuelle aktivitet i sig selv. Det betyder, at kvinder i den (reaktionære) prostitutionsdiskurs bliver opfordret til at forvalte deres seksualitet med omhu – fordi de er kvinder! Hvis de ikke efterlever dette, skal de rettes til og passes på. Mænd, derimod, fremstilles som væsener med en næsten ustyrlig seksualdrift udenfor pædagogisk rækkevidde. Hvilken mand kan ikke få præstationsangst af dette eller angst for det ulmende udyr, der skulle udgøre hans køn og seksualitet? Og hvilken kvinde kan ikke blive skræmt af dette og afholde sig fra at afprøve seksualitetens mulighedsrum. Ved at fastlåse fortællinger om køn i entydige vendinger, forsvinder også muligheden for nuancerede selvopfattelser – vi fremmedgøres således af ideen og af teorien om kønnene. Og ikke nok med det: Grundlaget for en stor sort boks af skyld og skam bliver lagt. For hvad

med de, der har den forkerte lyst eller slet ikke har lyst? Ja, de er i hvert fald ikke indenfor normalen!

AFSLUTNING ELLER RINGE I VANDET

At debatklimate er så køligt og fastlåst peger på, hvor væsentlige tematikker sexarbejde berører; kapitalisme, intimitet, balancegangen og legen/kampen med seksualitet i senmoderniteten. Det er svære diskussioner, men mon ikke de ville flyde lettere, hvis debatten blev fæstnet pragmatisk. Jeg mener således ikke, at vi blot kan 'opfinde' nye fortællepor, men vi kan give mulighed for at ændringer i praksis også forankres i forhold til (politiske) handlerutiner.

Når det at være 'luder' vurderes som noget nær det værste en kvinde kan fornedre sig til, må man spørge, hvad der følger i kølvandet herpå. For det ser – alvorligt talt – ud til, at denne nedladdenhed overfor kvinder, der arbejder med sex, spreder sig til hele kvindeslægtet. Hvad er der galt med at være luder? Hvornår kan hun være stolt af at blive kaldt luder? Hvorfor bruger vi ikke luderen som et flatterende prædikat? Og kunne det ikke være én bevægelse ud ad flere, som ville undergrave den fortælling, som giver mænd eneret på at være drevet af deres seksualitet. Ville ikke netop dét være en blandt flere feministiske sejre?

Vi kunne slå autopiloten fra og sikre et værdigt og nuanceret udspil, der inddrager hverdagslivets ofte modsigende, foranderlige og komplekse erfaringer, så vi kan se, at også seksualpolitiske perspektiver trænger til revurdering. Dermed undgår vi som en sidegevinst, at reaktionære eller frugtesløse debatter enten tager patent på feminismen eller dæmoniserer feministiske perspektiver som fuldstændigt uanvendelige. Det kunne nok løsnede lidt op for det kolde debatklimate, måske endda smelte isen mellem uforsonlige parter, og være befordrende for en flydende (kritisk) dialog, som også forandres i takt med praksis.

NOTER

1. Hjemmesiden blev lanceret i forbindelse med kvindernes internationale kampdag 2008 i et ønske om at forbyde sexkøb.
2. Dette er forøvrigt næsten ordret Catherine MacKinnon i *Toward a Feminist Theory of the State* (1989).
3. Se f.eks. www.s-i-o.dk, www.sexarbejde.dk, <http://modkraft.dk/spip.php?rubrique92>
4. Fremhævelsen af nye fortællepor finder man også hos sociologen Ken Plummer (1995). I *Telling Sexual Stories*, tematiseres den sociale og politiske rolle som fortællepor spiller – set ud fra et seksualitets- og intimitetsperspektiv.
5. Dette til trods kunne konferencen (som de fleste andre konferencer i al almindelighed) godt have favnet endnu flere erfaringer og mængder af informationer.
6. Et aspekt som også Gayle Rubin fremhæver i klassikeren *Thinking sex* fra 1983.

LITTERATUR

- Alzaga, Christina (2007): Prostitution indendørs – massageklinikken som socialt rum, i: *Dansk Sociologi*, no.1. 18 årg. 2007. Dansk Sociologforening, København.
- Bagge, Pernille Vigsø (2008): Pinlig professor, Debat, i: *Dagbladet Information*, 18. december 2008.
- Bagge, Pernille Vigsø & Lise Bæk (2008): Ekspertkyndig eller ensidig, Debat, i: *Dagbladet Information*, 12. december 2008.
- Bauman; Zygmunt (2006) [1998]: Om postmoderne anvendelser af sex, i: (ed) Michael Hviid Jakobsen: *Baumans Mosaik*. Syddansk Universitetsforlag, Odense.
- Boklund, Sara (2007): *Förbudet mot köp af sexuel tjänst – effektiv lagstiftning eller enbart en ideologisk markering?*, Eksamensopgave i Strafferet, Hösten 2007, Lunds Universitet, Juridisk Fakultet.
- Bordo, Susan (1987): *The flight to Objectivity: Essay on Cartesianism and Culture*. State University of New York Press, Albany.
- Davies, Bronwyn [1999] (2007): Kvinders subjektivitet og feministiske fortællinger, i Dorthe Marie Søndergaard (red.): *Feministiske tanke*. Reitzels Forlag, København.
- Dewey, John (1916): *Democracy and Education*. MacMillan, New York.
- Kulick, Don (2007): Skabelsen af en ny slags person: sexkøber i: *Dansk Sociologi*, no.1. 18 årg. 2007. Dansk Sociolog Forening, København.

- Heinskou, Marie Bruvik (2007): Seksualitet mellem risiko og chance – Svingninger i senmoderne værdiorienteringer, i: *Dansk Sociologi*, no.1. 18 årg. 2007. Dansk Sociolog Forening, København.
- Justis- og Politidepartementet (2004): *Sexkjøb i Sverige og Nederland – reguleringer og erfaringer*, rapport. Justis- og Politidepartementet, Oslo.
- McKenna, Erin (2001): *The Task of Utopia: A pragmatist and Feminist Perspective*. MA: Rowman and Littlefield Publishers, Lanham.
- Mackinnon, Catherine A. (1989): *Toward a Feminist theory of the State*, Harvard University Press.
- Plummer, Ken (1995): *Telling Sexual Stories – Power, change and social worlds*. Routledge, London.
- Rubin, Gayle (1983): Thinking sex, in. (ed) Carole Vance: *Pleasure and Danger*. Pandora, London.
- Socialstyrelsen (2007): *Kænnedom om prostitution 2007*, Artikel nr. 2007-131-48, www.socialstyrelsen.se, december 2007
- Vance, Carole (1983): Pleasure and Danger – Toward a politics of sexuality, in (ed) Carole Vance: *Pleasure and Danger*. Pandora, London.
- Wouters, Cas (2004): *Sex and Manners – Female emancipation in the West 1890 – 2000*. Sage Publications, London.

INTERNETLINKS

- <http://da-dk.facebook.com/group.php?gid=7872343423>
- <http://modkraft.dk/spip.php?rubrique92>
- www.sexarbejde.dk
- www.s-i-o.dk
- www.tagstillingmand.dk

Marie Bruvik Heinskou. Ph.d-stipendiat, Københavns Universitet, Sociologisk Institut.

Dette essay er en redigeret version af et paper, som blev præsenteret på Konferencen om prostitution, Workshop: Køn, ligestilling, undertrykkelse og moral, 1-2. december 2008, Københavns Universitet, Sociologisk Institut.